

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil **IQTISODIYOT** va **TARAQQIYOT**

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjaye'vich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriye'va Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O‘zbekistonda joriy etish istiqbollari Meylev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O‘zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globalashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari: Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtirishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирўйлийловчи”	332
Н. Э. Кахарова	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralarni samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Iloxovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integratsiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmira Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Iloxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе.....	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni.....	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi.....	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida.....	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

“STEKLOPLASTIK” MJCHNING BOZORDAGI STRATEGIK HOLATINI TAHLIL QILISH

Musyeva Shoira Azimovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Marketing kafedrası professori

Annotatsiya: Mazkur maqolada korxonaning respublika mebel bozoridagi strategik holatini baholash va tahlil qilishda strategik marketingda keng qo'llaniladigan SWOT-tahlil usuli, mahsulot sifati, mahsulot ishlab chiqarish va sotish natijalari, strategik rejalashtirish bosqichlarini qo'llash ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Korxonada, mebel mahsulotlari, strategiya, tahlil, bozor, talab, taklif.

Abstract: In this article, the use of the SWOT analysis method, product quality, product production and sales results, strategic planning stages, which is widely used in strategic marketing, is considered in the assessment and analysis of the company's strategic situation in the furniture market of the republic.

Key words: Enterprise, furniture products, strategy, analysis, market, demand, supply.

Аннотация: В данной статье рассматривается использование широко используемого в стратегическом маркетинге метода SWOT-анализа, качества продукции, результатов производства и продаж продукции, этапов стратегического планирования при оценке и анализе стратегической ситуации компании в мебельной отрасли. рынок республики.

Ключевые слова: Предприятие, мебельная продукция, стратегия, анализ, рынок, спрос, предложение.

KIRISH

O'zbekiston mebel va yog'ochga ishlov berish sanoati mamlakatimizda jadal rivojlanayotgan tarmoqlardan biridir. Agar bundan 5-8 yil avval mamlakatimiz ichki bozorini xorijiy ishlab chiqaruvchilar mahsulotlarining 65-70 foizi tashkil etgan bo'lsa, bugungi kunda bozor sig'imining qariyb 90 foizi yuqori sifatli mahalliy mahsulotlar bilan qondirilmoqda. Respublikada mebel ishlab chiqarish va yig'ish bo'yicha 1100 dan ortiq korxonada faoliyat ko'rsatsa, ularning 500 tasi Toshkent shahrida tashkil etilgan.

Mebel ishlab chiqarish korxonalari mamlakatimiz aholisining kundalik ehtiyojlarini qondirishda, turar joylarda munosib yashash sharoitlarini yaratishda katta ahamiyat kasb etadi. Har qanday yangi xonadon, yoki ishga tushirilgan ijtimoiy ob'ekt uchun mebel jihozlari zarur, demak iqtisodiyot rivojlangan sari mebel mahsulotlariga bo'lgan talab oshib boradi. Bunga misol tariqasida 2022-yil yakunlariga bag'ishlangan raqamlarni keltiramiz.

Yil yakunlari bo'yicha mamlakatimizda jami 12078,1 ming kv.m. turar joylar qurilib foydalanishga topshirilgan. Bularning barchasi oshxonada, yotoqxona, yumshoq va boshqa turdagi mebellar bilan jihozlanishini ko'zda tutishimiz lozim. 2022-yilning yanvar-dekabr oylarida FHDYO organlari tomonidan 311,4 ming nikoh qayd etildi, ya'ni shuncha yangi oilalarga ma'lum mebellar xarid qilinadi. Ijtimoiy sohaning rivojlanishini tahlil qiladigan bo'lsak yil davomida 6032 yotoqqa mo'ljallangan zamovaniy kasalxonalar, 19368 qatnovga mo'ljallangan poliklinikalar, 77436 o'quvchi o'rni umumta'lim va ixtisoslashtirilgan maktablar qurib topshirilgan. Har bir qurilgan ob'ekt ixtisoslashuvga mos bo'lgan mebel jihozlarini talab qiladi. Bundan tashqari kapital ta'mirlangan ob'ektlar, turli ofis va ma'muriy ob'ektlarning qurilishini hisobga olsak, mebelga bo'lgan talabning bir qismi to'g'risida tasavvurga ega bo'lish mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Xorijiy tajribalarga tayanib shuni ta'kidlash lozimki, marketing tamoyillarini rivojlantirish va ularni amaliyotda qo'llash bo'yicha kuplab iqtisodchi olimlar shug'ullanib kelgan. Ular qatoriga F.Kotler, M.Porter, D.Evans, I.Ansoff, M.Berman, M.Golubkov, P.Samuels, D.Marshall kabi taniqli olimlarni kiritishimiz mumkin.

Mamlakatimizda qator yillar davomida marketing sohasida olib borilgan izlanishlar milliy xususiyatlardan kelib chiqqan holda iqtisodiyotda marketing nazariyasini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan olimlarni ham e'tirof etish lozim. Bularga M.Muxammedov, M.Pardaev, R.Ibragimov, YO.Abdullaev, A.Saliev, M.SHarifxo'jaev, B.Xodiev, D.Raximova, R.Boltaboev, D.Ergashxodjaeva va boshqalarni kiritish mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, abstrakt-mantiqiy fikrlash, guruhlash, taqqoslash, omilli tahlil, tanlanma kuzatish usullaridan foydalanilgan

TAHLIL VA NATIJALAR

Mebel ishlab chiqarishning ishlab chiqarish jarayoni korxonaga kiradigan xom ashyo va materiallarni tayyor mahsulotga aylantirish bilan bog'liq barcha jarayonlar majmuyidir. U mashinalar, asboblar va ishchilar mehnatining mahsulot ishlab chiqariladigan xom ashyo va materiallarga bevosita ta'sirini o'z ichiga oladi. Mebel ishlab chiqarishning texnologik jarayonining asosiy bosqichlari yog'ichni quritish, uni kesish, qo'pol blankalarni qayta ishlash, ularni yopishtirish va shponlash, tayyor blankalarni qayta ishlash, qismlarni birliklarga yig'ish, ishlov berish birliklari, pardozlash agregatlari va qismlarini yig'ish dolzarbdir.

Hozirgi vaqtda "Stekloplastik" OAJning asosiy faoliyati Uzbekiston Respublikasi umumiy urta ta'lim, maktabgacha ta'lim va tibbiyot muassasalarini ixtisoslashgan mebel va sport jihozlari bilan ta'minlashga yo'naltirilgan. Korxonada 180 nomdan ortik assortimentda ixtisoslashgan mebel va sport jihozlarini ishlab chiqaradi, shu jumladan:

- 60 nomdan ortiq ukuv mebellari;
- 20 nomdan ortiq maktabgacha ta'lim muassasalari mebeli;
- 20 nomdan ortiq tibbiyot mebeli;
- 50 nomdan ortiq sport jihozlari;
- 30 nomdan ortiq ofis va maishiy mebeli;
- stekloplastik materiallardan yana birkancha har kil mahsulotlar.

"Stekloplastik" OAJning asosiy xaridorlari vazirliklar, mahalliy hokimliklar, injiniring kompaniyalar va "Uzmedeksport" kompaniyasi bilan faoliyat olib boradi. "Stekloplastik" OAJ Osiyo banki tomonidan ta'limni rivojlantirish dasturi bo'yicha e'lon qilingan tenderlarga asosan mebellar ishlab chiqarishni yo'lga quyan.

"Stekloplastik" OAJning ishlab chiqarish faoliyatida qo'llaniladigan xom ashyoning 70% mahalliy ishlab chiqarish korxonalaridan olinganligi sababli mahsulot narxi iste'molchilar uchun qulaylik tug'diradi va import mahsulotlarga nisbatan ancha arzon. Korxonada ishlab chiqaradigan mahsulot sifati O'zbekiston Respublikasi standartizatsiya va metrologiya markazining sifat sertifikatlari va 14 patentlari bilan tasdiqlangan.

Bundan tashkari "Stekloplastik" OAJda ISO 9001:2000 jahon standartlariga muvofiq sifat menejmenti tizimi joriy qilingan.

Bugungi kunda "Stekloplastik" OAJdagi mehnat jamoasi 300 kishiga yaqin bo'lib, ularning aksariyati yuqori malakali mutaxassislardir. Ishchilarning o'rtacha oylik ish haqi 2740 ming so'mni tashkil qiladi.

"Stekloplastik" OAJ maishiy mebel bozorida ham faol siyosat olib bormoqda. 2005–2006-yillarda yangi turdagi ofis va xo'jalik mebellar ishlab chiqarishni tashkil qilish natijasida 20 dan ortiq ish joylari tashkil qilindi va sotish hajmini oshirishga erishildi. Bugungi kunda bunday mebellar iste'mol krediti asosida xaridorlarga yetkazib beriladi.

Oxirgi yillarda ishlab chiqarishni takomillashtirish maqsadida korxonada tomonidan xorijiy davlatlarda ishlab chiqarilgan kator maxsus jihozlar va texnologik liniyalar xarid qilindi va ishga tushirildi. Shularga TURANLAR (Turkiya), YING LING Machinery (Tayvan), eMAKSAN (Turkiya) hamda Xitoyning bir qancha jihozlarini kiritish mumkin. Ushbu jihozlar ishlab chiqarish operatsiyalarini takomillashtirishga va shuning natijasida mahsulot sifatini oshirishga yordam bermoqda.

Oxirgi yillar ichida "Stekloplastik" OAJ Respublikamizning 1000 dan ortiq maktabgacha ta'lim muassasalari, maktablar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari, oliy oquv yurtlarini yuqori sifatli zamonaviy mebellar bilan jihozlashga erishdi.

Korxonaning umumiy maydoni 13,2 gektarni tashkil etadi. Ishlab chiqarish binolarining maydoni 2,4 gektarni tashkil qiladi. Korxonada 252 kishi ishlaydi.

2021-yilda ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi 68,1 milliard so'm yoki 6 million so'mni tashkil etdi – 190 ming AQSH dollari.

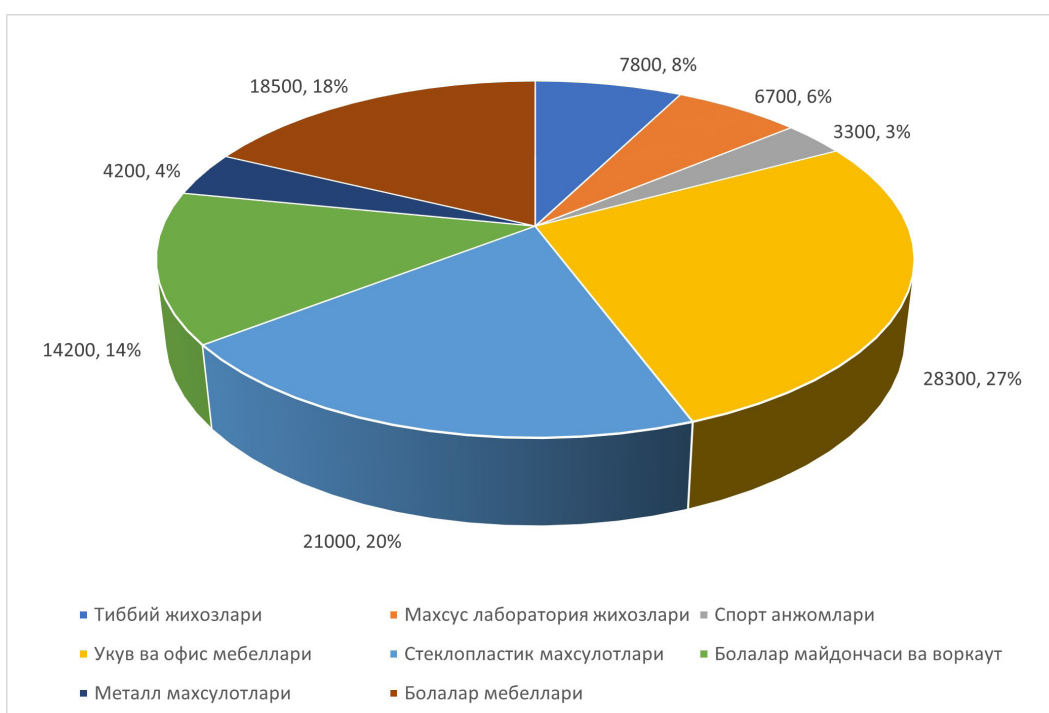
Korxonaning asosiy faoliyati quyidagilardan iborat:

- shisha tolali mahsulotlar
- Tibbiy mebel va jihozlar
- sport anjomlari va jihozlari
- Ta'lim muassasalari uchun ixtisoslashtirilgan mebellar
- Ofis mebellari
- Metall buyumlar

“Stekloplastik” MCHJning 2022-yildagi ishlab chiqarish faoliyatini quyidagi jadvalda va diagrammada ko'rishimiz mumkin. (1-jadval)

1-jadval: 2022-yilda “Stekloplastik” MCHJ sida mahsulot ishlab chiqarish va sotish natijalari

T.r	Mahsulot turlari	Summa, mlrd.so'm	Hissasi, %
1	Tibbiy jihozlari	7800	8
2	Maxsus laboratoriya jihozlari	6700	6
3	Sport anjomlari	3300	3
4	O'quv va ofis mebellari	28300	27
5	Stekloplastik mahsulotlari	21000	20
6	Bolalar maydonchasi va vorkaut	14200	14
7	Metall mahsulotlari	4200	4
8	Bolalar mebellari	18500	18

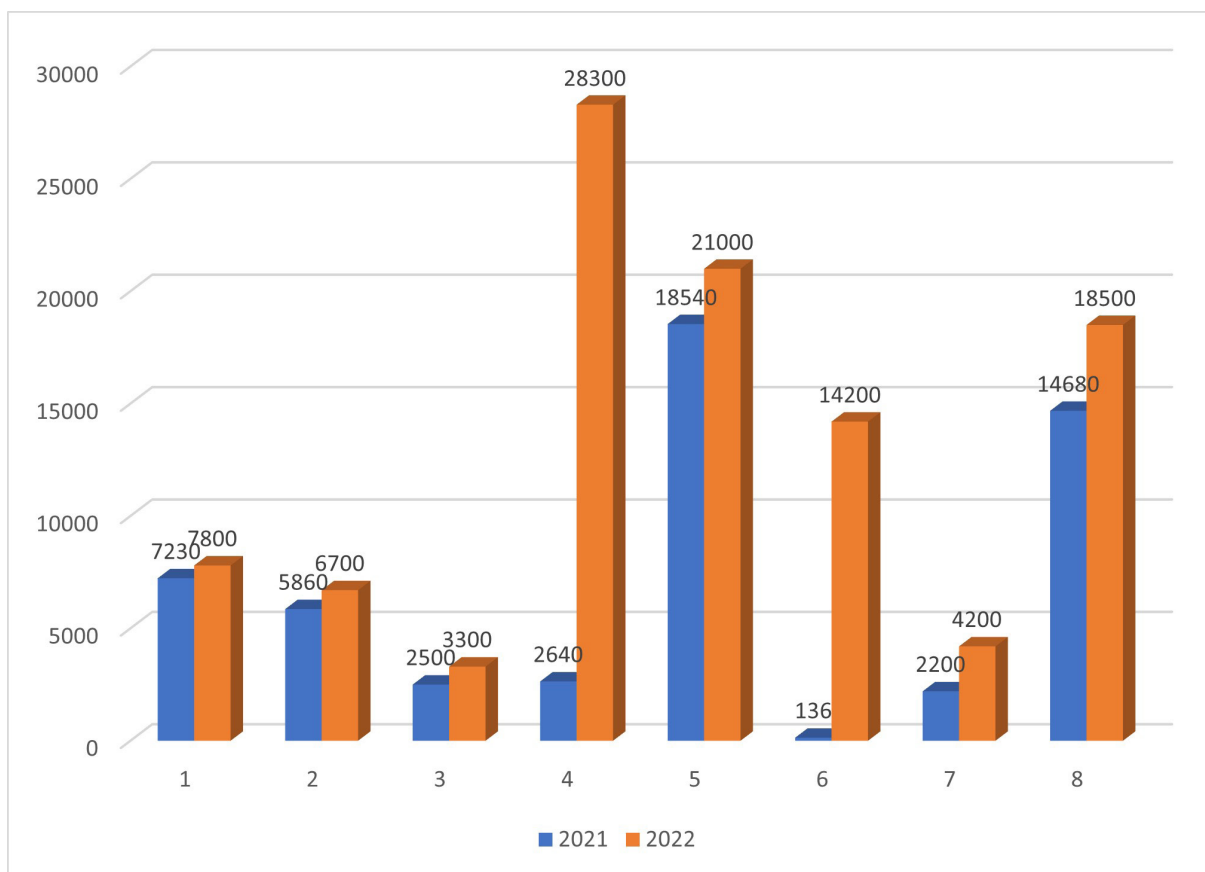
1-rasm: “Stekloplastik” MCHJ mahsulot ishlab chiqarish assortimenti

Keyingi jadvalda “Stekloplastik” MCHJning 2021-2022-yillarda ishlab chiqarish faoliyatining solishtirma ma'lumotlari keltirilgan.

2-jadval: 2021-2022-yillarda “Stekloplastik” MCHJ da ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmining o‘zgarishi

№	Mahsulot nomenklaturasi	2021		2022	
		Soni	Summa, mln.so‘m	Soni	Summa, mln.so‘m
1	Tibbiy jihozlari	13467	7230	20822	7800
2	Maksus laboratoriya jihozlari	54496	5860	76478	6700
3	Sport anjomlari	540	2500	537	3300
4	O‘quv va ofis mebellari	6179	2640	6260	28300
5	Stekloplastik mahsulotlari	250	18540	1203	21000
6	Bolalar maydonchasi va vorkaut	220344	136	191232	14200
7	Metall mahsulotlari	136526	2200	124724	4200
8	Bolalar mebellari	144450	14680	158847	18500
Jami		576252	53726	580103	104000

2-rasm: “Stekloplastik” MCHJsining 2021-2022 yillardagi mahsulot ishlab chiqarish dinamikasi

Ushbu diagrammadan ko‘rish mumkinki, “Stekloplastik” MCHJ mahsulot assortimentining asosiy guruhlari bo‘yicha ishlab chiqarish notekis bo‘lgan. Masalan, o‘quv va ofis mebellarini ishlab chiqarish keskin oshib ketgan, bolalar mebellari esa deyarlik o‘zgarmagan. Bolalar maydonchasi va vorkaut mebellar guruhi 2021-yildagi kashfiyot desak hakm bo‘ladi, chunki uning ishlab chiqarilish juda ko‘paygan.

Umumiy ma’lumotlardan kelib chiqqan holda, korxonaning respublika mebel bozoridagi strategik holatini baholashga o‘tamiz. Bunda “Stekloplastik” MCHJning holatini va tutgan o‘rnini tahlil qilishda strategik marketingda keng qo‘llaniladigan SWOT-tahlil usulidan foydalanamiz. Ushbu usulda ikki o‘lchamli matritsaga korxonaning kuchli va kuchsiz tomonlari, imkoniyatlar va xavf-xatarlarni kiritamiz va ularni tahlil qilamiz (3-jadval).

3-jadval: “STEKLOPLASTIK” MCHJ kuchli va kuchsiz tomonlari tahlili

Kuchli tomonlari (S)	Kuchsiz tomonlari (W)
Texnologik ixtisoslashuv; Bozorning alohida segmentiga yo'naltirilganlik; Ko'p yillik tajriba; Yuqori malakali personal.	Yangi jihozlar ulushining kamligi; Faqat yuridik shaxslarga xizmat ko'rsatish; Assortiment yangilanishi sust; Raqobatchilarga nisbatan faol harakat qilmaslik; Moliyaviy muammolar.
Imkoniyatlar (O)	Xavf-xatarlar (T)
Davlat tomonidan sohani qo'llab-quvvatlash; Investitsion dasturlarning hajmini oshishi; Mebelsozlik texnologiyalarning kirib kelishi.	Maxsus mebel bozoridagi modalar o'zgarish tezligi; Iste'molchilar tarkibining o'zgarishi; Yangi raqobatchilar ko'payishi; Ofis texnologiyalarining o'zgarishi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki “Stekloplastik” MCHJning maxsus mebellar bozoriga ixtisoslashuva uning kuchli tomonlarini asoslab beradi va imkoniyatlarini kengaytiradi. SHu bilan birga texnologiyalarning cheklanganligi va assortimentning chuqur ixtisoslashuvi korxonaning xavf-xatarlarini vujudga keltiradi.

SWOT-taxlidagi omillarning ta'sirini har tomonlama o'rganish natijasida marketing strategiyasining asosiy variantlari yuo'yicha umumiy xulosaga kelinadi. (4-jadval)

4-jadval: SWOT tahlili asosida “STEKLOPLASTIK” MCHJ tanlaydigan marketing strategiyalari matritsasi

	Kuchli	Kuchsiz
Imkoniyat	Imkoniyatlarga asoslangan kuchli tomonlarni rivojlantirish strategiyasi.	Imkoniyatlarga asoslangan kuchsiz tomonlarini bartaraf qilish strategiyasi
Xavf-xatar	Kuchli tomonlarni xavf-xatarga qarshi qo'llash strategiyasi.	Xavf-xatardan qochish, boshqa segmentga o'tish strategiyasi

Ushbu jadvalda mavjud SWOT-tahlil natijalari bo'yicha “Stekloplastik” MCHJsi tomonidan qo'llashda jozi-bador marketing strategiyalari ko'rsatilgan.

Keltirilgan to'rrta strategiyasidan barchasi “Stekloplastik” MCHJ korxonasi uchun qo'llashga mos bo'lgan bilan ularni amalga oshirish uchun bir qancha shartlar bajarilishi lozim bo'ladi. Shuning uchun bizlar korxonaga mahsulotlari assortimentini taxlal qilish zarur, deb hisoblanidk. Tahlilning birinchi usuli bu BCG matritsasini tuzishdir (5-jadval)

5-jadval: “STEKLOPLASTIK” MCHJ assortimentining “Boston konsalting grupp” matritsasi asosida tahlil qilish

“Yulduzlar”	“Sog'in sigirlar”
Maxsus laboratoriya jihozlari Bolalar mebellari Bolalar maydonchasi Stekloplastik mahsulotlari	Tibbiy jihozlari O'quv, ofis mebellari Basseynlar, Kayiklar va suv atraksionlari
Avtobus ehtiyot kismlari Vorkaut	Plastmassa mahsulotlari Sport anjomlari Metall mahsulotlari
“So'roq belgisi”	“Itlar”

BCG-matritsasining tahlili bo'yicha “Stekloplastik” MCHJ assortimentining “so'roq belgilari”ga ikki xil mahsulot kiritiladi, ya'ni avtobus ehtiyot qismlari va vorkaut, “yulduzlar”ga maxsus laboratoriya jihozlari, bolalar mebellari, bolalar maydonchasi va stekloplastik mahsulotlari. “Sog'in sigirlar”ga quyidagi mahsulotlar kiritilgan: tibbiy jihozlari, o'quv, ofis mebellari, basseynlar, qayiklar va suv atraksionlari. Mahsulotlar ichida kam foyda keltiradigan va talab barqaror bo'lmaydiganlarga plastmassa mahsulotlari, sport anjomlari va metall mahsulotlari kiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, "Stekloplastik" MCHJ ning qiymatiga ta'sir ko'rsatuvchi ichki omillarni korxonaning o'zi o'z foydasiga ijobiy imkoniyatiga ega. Tashqi omillar esa bevosita Hukumat va bozor ta'siri ostida korxonaning qiymatiga ta'sir ko'rsatadi. Buning uchun korxonaning o'zi tashqi muhitga moslashishi lozim. Olib borilgan nazariy va amaliy izlanishlar marketing strategiyasining zamonaviy tendensiyalariga bag'ishlangan bo'lib "Stekloplastik" MCHJ misolida bajarilgan. Izlanishlar natijalari quyidagi xulosalarga asos bo'lmoqda.

Zamonaviy marketing nazariyasidagi ilmiy va uslubiy tadqiqotlar ushbu fanda strategik fikrlashning ustuvorligini amalda ko'rsatmoqda. Fanning tarkibida strategik marketing uslubiyati va yondashuvlarining doimiy takomillashib borishi, bugungi kun marketingida yangicha usullar va jarayonlarga asos bo'lmoqda. Bulardan biri strategik tahlil uslubiyatidir.

Sanoat korxonalarida marketingning rivojlanishi boshqaruvda strategik marketing tizimining shakllanishiga olib kelmoqda. Bunda strategik rejalashtirish bosqichlarini qo'llash, strategik marketing tamoyillaridan foydalanish hamda strategik tahlil bo'limlarining tashkil qilinishini ko'rsatish mumkin.

Marketing strategiyasini yaratish korxonalarda o'ziga xos tahliliy usullarini qo'llashni taqozo qiladi. Ushbu usullarning yo'nalishlaridan biri matritsali tahlillar usuli hisobalanadi. Ushbu usulning mohiyati shundaki, barcha tahlil qilinadigan ko'rsatkichlar va omillar matritsa shakliga keltiriladi. Ushbu usullar qatoriga PESTEL tahlili, SVOT-tahlili, raqobatchilarning strategik xaritasi, BKG matritsasi va boshqalar qiradi. Har bir qo'llanilgan matritsaning korxonaga strategik tahlilidagi o'z o'rnini bor.

Adabiyotlar:

1. Gary Armstrong. Philip Kotler. Michael Marker. Marketing in introduction. England, 2016, paperback: 720 pages, Pearson.
2. Philip Kotler. Kavin Lane Ketter. Marketing Management. Pearson Education, Inc. publishing as Prestige Hall, USA, 2012y.
3. Kotler F., Armstrong G., Vong V., Sonders Dj. Основы маркетинга, 5-е европейское изд. Учебник. – М.: ООО "И.Д.Вильямс, 2013. – 752 с.
4. Soliev A., Vuzrukxonov S., Marketing, bozorshunoslik. Darslik. – T.: Iqtisod-Moliya, 2010. – 424 b.
5. Ergashodjaeva SH.J., Qosimova M.S., Yusupov M.A. Marketing. Darslik. – T.: TDIU, 2011. – 202 b.
6. Musaeva Sh.A. Marketing tadqiqotlari. Darslik "STAR-SEL" MChJ nashriyoti va ijodiy bo'limi. Samarqand-2023
7. Musaeva Sh.A. Integrallashtirilgan marketing kommunikatsiyasi O'quv qo'llanma "Mahorat" nashriyoti, Samarqand – 2022
8. Musaeva Sh.A., Usmonova D.I. Innovatsion marketing "TURON EDITION" 2021 yil uchun o'quv qo'llanma.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

